

Oikeusministeriö

Ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman valmistelu
Ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori Venla Roth/
Hankekoordinaattori Mia Luhtasaari

Suojellaan Lapsia ry
Alppikatu 20, 00530 Helsinki

LAUSUNTO

Ihmiskauppa digitaalisissa ympäristöissä -Verkkovälitteinen seksuaaliväkivaltaa sisältävä ihmiskauppa (Online human trafficking for sexual purposes)

Suojellaan Lapsia ry tekee työtä, ettei yksikään lapsi joutuisi seksuaalisen häirinnän, houkuttelun ja seksuaaliväkivallan kohteeksi. Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa kuvataan, tallennetaan ja myydään sekä levitetään verkossa. Kyseessä on vakava lapsiin kohdistuva rikos, jossa lapsiin kohdistetaan seksuaaliväkivaltaa osana ihmiskauppaa (engl. Child trafficking for sexual purposes, Modern Slavery).

Kun puhutaan lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta ihmiskauppakontekstissa, tarkoitetaan sillä tilannetta, jossa lapseen kohdistetaan seksuaaliväkivaltaa, jota kuvataan, tallennetaan ja levitetään verkossa maksua vastaan. Laiton kuvamateriaali on yhä kasvava globaali ongelma ja tulee huomioida, että jokainen kuva tai video ei ole vain kuvatallenne, vaan todistusaineistoa lapseen kohdistuneesta vakavasta seksuaalirikoksesta. Suomen osalta huomionarvoista on tunnistaa, että ilmiö ei tunne maiden rajoja. Suomi on ihmiskaupan osalta niin kauttakulkumaa kuin yksi laittoman kuvamateriaalin tuottajamaista.

Suojellaan Lapsia ry tekee kansainvälistä yhteistyötä laittoman kuvamateriaalin analysoimiseksi, jotta viranomaisten uhrin tunnistus, pelastaminen nopeutuu ja että tekijät saatetaan rikosoikeudelliseen vastuuseen. Työn tavoitteena on myös edistää laittoman kuvamateriaalin mahdollisimman nopeaa poistumista verkosta. Huomionarvoista on, että suuri osa erityisasiantuntijoiden käsittelemästä materiaalista kohdistuu esiteini-ikäisiin alle 13-vuotiaisiin lapsiin. Tutkimuksen mukaan mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä todennäköisimmin tekijä on lapsen lähipiiristä. Iso osa laittomasta erityisesti pienistä lapsista tuotetusta materiaalista onkin tuotettu kodinomaiselta näyttävissä ympäristöissä. On kuitenkin tärkeää tietää, että merkittävä osa laittomasta lapsiin kohdistuvasta seksuaaliväkivaltaa todistavasta kuvamateriaalista sisältää selkeästi kaupalliseen tarkoitukseen tuotettuja, studio-olosuhteissa kuvattuja tallenteita lapsista. Ihmiskauppaan liittyvä laiton materiaali sisältää esimerkiksi kuvatallenteita reaaliaikaisesti toteutetuista ja niin sanotuista live-streamaus tilanteista (Child trafficking for sexual purposes). Laittoman kuvamateriaalin määrät ovat kasvaneet globaalisti niin viranomaisten, teknologiayritysten kuin lapsijärjestöjen mukaan.

Lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa sisältävää ihmiskauppaa on vaikeaa ennaltaehkäistä, sillä kyse on tilastoimattomasta piilorikollisuudesta, joka kohdistuu ensisijaisesti haavoittavassa ja alisteisessa asemassa oleviin lapsiin. Viranomaisille ilmoitetut tapaukset ovat vain jäävuoren huippu. Ilmiötä pidetään edelleen marginaalisena, koska tilastot eivät kerro rikoksen todellista esiintyvyyttä. Teknologian kehittyessä rikolliset osaavat hyödyntää uusia tapoja piilotella lapsiin kohdistuvia ihmiskaupparikoksia. Tämä vaikeuttaa merkittävästi niin tekijöiden kiinnisaamista, että arvioita rikoksen uusiutumisriskistä ja tilastoista.

Tutkimuksen mukaan ne seksuaalirikoksen uhriksi joutuneet lapset, joiden rikoksesta on tuotettu digitaalinen kuvatallenne, kertovat huomattavasti harvemmin heihin kohdistetusta rikoksesta. Tieto kuvatallenteen olemassaolosta lisää merkittävästi häpeän, pelon ja kuvista tunnistamisen pelkoja. Lapsiin kohdistuva seksuaaliväkivaltaa sisältävä ihmiskauppa on vakava rikollisuuden muoto. Lapsi ei alistaisen asemansa, eikä esimerkiksi uhkailun ja muun järjestäytyneeseen rikollisuuteen sisältyvän vakavan väkivallan uhan vuoksi kykene kertomaan kokemastaan.

Lapsella on oikeus suojeluun kaikelta seksuaaliväkivallalta ja Suojellaan Lapsia ry katsoo, että Suomen on otettava vakavat lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset huomioon ihmiskaupan vastaista ohjelmaa laadittaessa. Kyseessä on globaali, laaja sosiaalinen ongelma, jonka ehkäisemiseksi tarvitaan useita toimenpiteitä ja kansainvälistä yhteistyötä. Suomessa on edelleen riittämättömät resurssit muun muassa oikeusprosesseissa ja uhrien auttamisessa. Myös alueellinen epätasa-arvo sosiaali- ja terveystaloudessa vaikeuttaa niin ennaltaehkäisyä kuin uhrien hoitoa ja lapsen edun mukaista mahdollisimman nopeaa oikeusprosessia. On tärkeää tunnistaa, että myös tekijöiden auttaminen on hankalaa ilmiöön liittyvän stigman ja toisaalta kiinnijäämisen pelon vuoksi; uusia hoitomuotoja ja -polkuja tarvitaan rikosten ennaltaehkäisyyn. On tärkeää huomioida, että tekijät eivät ole yhtenäinen joukko vaan mukana on niin järjestäytyntä rikollisuutta kuin yksittäisiä kuvamateriaalin katsojia ja tuottajia, kuvamateriaalilla käydään myös vaihtokauppaa verkossa.

Oikeudellisesti katsottuna lapsen asema kuvamateriaaliin liittyvissä seksuaalirikoksissa on heikko. Kuvamateriaalia ladataan yhä uudestaan ja uudestaan verkkoon, jolloin poliisi on toistuvasti yhteydessä lapsiuhrien huoltajiin kysyen vaativatko he vahingonkorvauksia. Kuvamateriaalin kiertäessä verkossa ja viranomaisten muistuttaessa rikoksesta hidastaa merkittävästi uhrin sekä hänen läheistensä toipumista. Uhrin saavutettua täysi-ikäisyyden ilmoitukset siirtyvät hänen itsensä vastattavaksi. Vain harvan uhrin taloudellinen tilanne mahdollistaa asianajajan palkkaamisen asian pitkäaikaiseen hoitamiseen.

Suojellaan Lapsia ry suosittelee seuraavia konkreettisia huomioon otettavia toimenpiteitä yllä mainittujen seikkojen lisäksi ihmiskaupan vastaiseen ohjelmaan:

- Väkivallaton Lapsuus- toimenpidesuunnitelman toimenpiteet (luku 11, Vaaranen-Valkonen ja Laitinen)
- Sote-ammattilaisten koulutus ilmiöstä erityisesti digitaaliseen mediaan liittyen
- Peruspalveluissa huomioiminen; Kysymykset onko seksuaaliväkivallasta ja rikoksesta mahdollisesti kuvamateriaalia/kuvatallennetta.
- Ilmiön tunnistaminen vakavana piilorikollisuutena, yksilölle pitkäkestoisena traumana ja erityisenä kysymyksenä, johon tarvitaan myös teknologista apua.
- Resurssien varmistaminen; palvelut, oikeusprosessi, tutkimus, kansainvälinen yhteistyö, kuvamateriaalin poistaminen verkosta tehokkainta AI teknologiaa käyttäen

Koulutuksen ja laajan yhteistyön avulla voimme vähentää lasten riskiä joutua verkkovälitteisen ihmiskaupan ja seksuaaliväkivallan uhriksi. Lasten oikeudet, kansainvälisten lapsia koskevien ihmisoikeussopimusten toimeenpano ja seuranta, lapsiystävälliset käytännöt, poikkitieteellinen yhteistyö ja tutkimus tärkeää lapsiin liittyvän ihmiskaupan estämiseksi. Voimme oppia selviytyjiltä paljon ilmiön tunnistamisesta ja hoitamisesta. Suojellaan Lapsia ry antaa mielellään lisätietoja.

Lausunnon perusteena käytetyt lähteet ja lisätietoa:

Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma:

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161899/STM_2019_27_J.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Tällä hetkellä tehokkain keinoälyyn perustuva menetelmä kuvien nopeampaan poistamiseen ja uhrien tunnistamiseen:

<https://projectarachnid.ca/en/>

Noin 100 lastensuojeluorganisaatiota kirjoitti avoimen kirjeen Facebookin johtajalle lasten suojelemiseksi, Suojellaan Lapsia oli mukana:

<https://suojellaanlapsia.fi/wp-content/uploads/2020/02/Letter-to-Mark-Zuckerberg.pdf>

Lanzaroten sopimus:

<https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention>

COE Guidelines to respect and fulfill the rights of the child in the digital media:

<https://rm.coe.int/guidelines-to-respect-protect-and-fulfil-the-rights-of-the-child-in-th/16808d881a>

OPSC guidelines

https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/CRC.C.156_OPSC%20Guidelines.pdf

Europol:

<https://www.europol.europa.eu/covid-19/covid-19-child-sexual-exploitation>

Interpol:

<https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database>

Europolin ja Suojellaan Lapsia ry:n kampanja tietoisuuden lisäämiseksi:

<https://suojellaanlapsia.fi/2020/06/08/suojellaan-lapsia-ry-protect-children-launches-international-onlinesafety-campaign-to-raise-awareness-on-childrens-online-safety-and-reporting-the-online-crimes-to-police/>

Norjan keskusrikospoliisi:

<https://www.politiet.no/globalassets/03-rad-og-forebygging/menneskehandel/human-trafficking-in-norway---criminal-actors>

Eräs tapausesimerkki Tanskasta:

<https://www.thelocal.dk/20180115/danish-police-announce-case-against-1000-for-distributing-sexually-sensitive-material>

Eräs tapausesimerkki Suomesta:

<https://yle.fi/uutiset/3-11402452>

Eräs tapausesimerkki Norjasta:

<https://static1.squarespace.com/static/55e5a4aae4b0a8e8abf5dcac/t/5b2b9927575d1f53ad819e4d/1529583912247/Norway+CRC+Report+ECPAT+Norway+15+april.pdf>

Helsingissä 17.6.2020

Hanna-Leena Laitinen

Yhteiskuntasuhde ja vaikuttamistyön johtaja, erityisasiantuntija

hanna-leena.laitinen@suojellaanlapsia.fi

p.0443022394

Nina Vaaranen-Valkonen

Toiminnanjohtaja, erityisasiantuntija

nina.vaaranen-valkonen@suojellaanlapsia.fi

p.0407478829